

جمهوری اسلامی ایران
قوه قضائیه
سازمان بازرسی کل کشور
سازمان بازرسی کل استان سمنان

الزامات و راهکارهای نظارت الکترونیک بر جرایم رایانه‌ای: روی سازمان بازرسی

تألیف و پژوهش:

دکتر بهزاد پورنقدی

ناظر علمی:

دکتر معزالدین باباخانی تیموری

سرشناسنامه: پورنقدی، بهزاد، ۱۳۶۲ -
 عنوان و نام پدیدآور: الزامات و راهکارهای نظارت الکترونیک بر جرایم رایانه‌ای از سوی سازمان
 بازرسی/ تألیف و پژوهش بهزاد پورنقدی؛ ناظر علمی معزالدين باباخانی تیموری؛ [برای] سازمان
 بازرسی کل کشور، اداره کل بازرسی استان سمنان.
 مشخصات نشر: بهزاد پورنقدی، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری: ۲۱۰ ص.
 شابک: ۷۱-۱۱۱۰-۰۰۴-۶۰۰-۹۷۸-۱۰۰۰۰۰ ریال
 اشت: واژه‌نامه.
 یادداشت: کتابخانه: ص. ۲۰۸.
 وضعیت: ثبت شده: فیبا
 موضوع: ام. کامپیوتری.
 موضوع: جرایم رایانه‌ای - پیشگیری
 موضوع: جرایم کامپیوتری - قوانین و مقررات - ایران
 شناسه افزوده: باباخانی تیموری، معزالدين، ۱۳۵۰ - ناظر
 شناسه افزوده: سازمان بازرسی کل کشور - اداره کل بازرسی استان سمنان
 رده بندی کنگره: HV۳۹۳۶۷۷۳ - الف ۷
 رده بندی دیویی: ۱۶۸/۳۶۴
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۵۷۸۲۴

الزامات و راهکارهای نظارت الکترونیک بر جرایم رایانه‌ای از سوی سازمان بازرسی

مؤلف: دکتر بهزاد پورنقدی

ناشر: بهزاد پورنقدی

ناظر علمی: دکتر معزالدين باباخانی تیموری

ویراستار ادبی: مهزاد پورنقدی

صفحه آرا و طراح جلد: شیوا عبدالله نژاد هاسونی

سال انتشار: ۱۳۹۳

صحافی و چاپ: توحید

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر برای سازمان بازرسی کل کشور و سازمان بازرسی کل استان سمنان محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۳	پیشگفتار
۱۵	مقدمه
۱۷	فصل اول: کنترل، نظارت و بازرسی
۱۹	۱- تعریف عمومی فساد
۱۹	۲-۱- تعریف فساد اداری
۲۰	۱-۲-۱- مصادیق فساد
۲۱	۲-۲-۱- انواع فساد اداری
۲۲	۳-۲-۱- علل پیدایش فساد اداری
۲۲	۱-۳-۲-۱- شرایط اساسی برای ظهور فساد اداری
۲۲	۲-۳-۲-۱- ریشه‌های اصلی فساد اداری
۲۳	۳-۳-۲-۱- عوامل تسهیل کننده
۲۳	۴-۳-۲-۱- عدم توازن بین درآمد کارکنان و هزینه‌های آنها
۲۴	۳-۱- تعریف نظارت و کنترل
۲۸	۴-۱- مدیریت کارآمد و نظارت و بازرسی
۲۹	۱-۴-۱- نظارت فراگیر و مدیریت راهبردی
۳۰	۱-۴-۱-۱- الگوی منطقی برنامه‌ریزی و مدیریت سازمان
۳۲	۲-۴-۱- رابطه مدیریت با نظارت و بازرسی
۳۴	۳-۴-۱- کنترل و نظارت در مدیریت اسلامی
۳۵	۵-۱- روش‌های نوین کنترل، نظارت و بازرسی
۳۷	۶-۱- برنامه‌ریزی منابع سازمان
۳۹	۱-۶-۱- روش انفجار بزرگ یا کامل
۳۹	۲-۶-۱- روش انتخابی یا جزیره‌ای
۴۰	۳-۶-۱- روش فرآیندهای اصلی

۴۱	۷-۱. تشکیل سازمان بازرسی کل کشور
۴۹	فصل دوم: جرایم رایانه‌ای و سایبری
۵۱	۱-۲. فضای مجازی و سایبری
۵۴	۲- جرایم سایبری
۵۶	۱-۲-۱. تسهیم بندی جرایم سایبری
۵۶	۱-۲-۲. سایبر تروریسم
۵۹	۱-۲-۲-۱. آزار و اذیت سایبری
۶۰	۱-۲-۲-۲. تلافی الکترونیکی
۶۰	۱-۲-۲-۳. سرقت ادبی دیجیتال
۶۱	۳-۲. بررسی جرایم رایانه‌ای
۶۳	۱-۳-۲. ایجاد مزاحمت رایانه‌ای
۶۳	۲-۳-۲. جرایم رایانه‌ای علیه کودکان
۶۳	۳-۳-۲. جرایم رایانه‌ای علیه اموال و مالک (جرایم اقتصادی)
۶۵	۴-۳-۲. جرایم الکترونیکی
۶۶	۵-۳-۲. جایگاه قانونی ادله الکترونیکی
۶۷	۱-۵-۳-۲. مراحل کشف و شناسایی ادله الکترونیکی
۶۸	۲-۵-۳-۲. جمع‌آوری ادله الکترونیکی در فرآیند نظارت بازرسی
۶۹	۶-۳-۲. گسترش بازرسی و کشف داده‌های الکترونیکی
۷۱	۷-۳-۲. چالش‌ها و موانع بررسی ادله الکترونیکی
۷۱	۱-۷-۳-۲. محرمانگی داده‌های سازمانی
۷۲	۲-۷-۳-۲. حجم اطلاعات و اسناد الکترونیکی
۷۲	۳-۷-۳-۲. عدم سازماندهی و دسته‌بندی داده‌های الکترونیکی
۷۳	۴-۷-۳-۲. رمزگذاری و فشرده‌سازی ادله الکترونیکی
۷۳	۵-۷-۳-۲. بررسی صحت و اصالت اسناد الکترونیکی
۷۴	۸-۳-۲. راهبردهای کاربردی حفظ اسناد و ادله الکترونیکی

۷۴	۲-۳-۸-۱. ضرورت تولید و بایگانی اسناد الکترونیک
۷۵	۲-۳-۸-۲. شرایط بایگانی و نگهداری اسناد الکترونیک
۷۸	۲-۳-۹. بازرسان سایبری و الکترونیکی
۷۸	۲-۴. مفهوم شبکه و جرایم اینترنتی
۸۱	۲-۴. جرمات الکترونیکی و جرایم رایانه‌ای
۸۲	۲-۱. تکنیک جرایم رایانه‌ای
۸۲	۲-۵. مجرمین رایانه‌ای
۸۳	۲-۵-۳. خصایص جرمات رایانه‌ای
۸۴	۲-۵-۴. خصایص رفتار مجرمین رایانه‌ای
۸۵	۲-۶. چالش‌های امنیتی در فضای مجازی
۸۶	۲-۶-۱. هویت مجازی
۸۷	۲-۷. تصویب قانون برای مبارزه با جرایم رایانه‌ای
۹۱	۲-۸. تصویب قانون جرایم رایانه‌ای در ایران
۹۲	۲-۸-۱. قانون جرایم رایانه‌ای جمهوری اسلامی ایران
۱۱۰	۲-۸-۲. فهرست مصادیق محتوای مجرمانه
۱۱۴	۲-۹. نقش قوه قضائیه در مقابله با جرایم رایانه‌ای
۱۱۵	فصل سوم: مفاهیم دسترسی غیر مجاز و مقابله با جرایم رایانه‌ای
۱۱۷	۳-۱. اقدامات قانونی و مقابله با جرایم رایانه‌ای
۱۱۸	۳-۱-۱. قانون گذاری ملی
۱۱۸	۳-۱-۲. قانون گذاری فراملی
۱۱۹	۳-۱-۳. اقدامات و روش خود انتظامی
۱۱۹	۳-۱-۴. نظام قانون گذاری بین المللی
۱۲۱	۳-۲. مرجع رسیدگی به جرایم بین المللی در فضای سایبر
۱۲۱	۳-۲-۱. مرجع ملی قانونی و قضائی

۱۲۲	۲-۲-۲. مرجع بین‌المللی قانونی و قضائی
۱۲۳	۳-۳. راهکارهای مبارزه با جرایم رایانه‌ای بین‌المللی
۱۲۴	۴-۳. شناسایی و کشف جرایم رایانه‌ای
۱۲۶	۳-۴-۱. مراحل کشف جرایم رایانه‌ای توسط بازرسان قضائی
۱۲۷	۳-۴-۲. دسترسی غیر مجاز رایانه‌ای در حقوق کیفری
۱۲۸	۳-۶-۱. ماهیم دسترسی غیر مجاز
۱۲۹	۳-۶-۱-۱. ویژگی‌های دسترسی غیر مجاز
۱۲۹	۳-۶-۲. آیین شکایت دسترسی غیر مجاز
۱۳۰	۳-۶-۳. دسترسی غیر مجاز در سطح جهانی
۱۳۲	۳-۶-۴. دسترسی غیر مجاز در ایران
۱۳۳	۳-۶-۵. طبقه‌بندی جرایم دسترسی غیر مجاز
۱۳۴	۳-۶-۶. جایگاه دسترسی غیر مجاز در حقوق کیفری
۱۳۴	۳-۶-۶-۱. ساختار دسترسی غیر مجاز
۱۳۴	۳-۶-۶-۲. ارکان تشکیل دهنده دسترسی غیر مجاز
۱۳۴	۳-۶-۶-۳. رکن مادی دسترسی غیر مجاز
۱۳۴	۳-۶-۷. روش‌های دسترسی غیر مجاز
۱۳۵	۳-۶-۷-۱. فرآیند دسترسی غیر مجاز
۱۳۵	۳-۶-۷-۲. رکن معنوی جرم دسترسی غیر مجاز
۱۳۵	۳-۶-۷-۳. قصد مجرمانه
۱۳۶	۳-۶-۷-۴. انگیزه مجرمانه
۱۳۶	۳-۶-۷-۵. رابطه دسترسی غیر مجاز و سایر جرایم رایانه‌ای
۱۳۷	۳-۶-۷-۶. مجرمان و بزه‌کاران دسترسی غیر مجاز
۱۳۷	۳-۶-۷-۷. دلایل بزه‌کاری رایانه‌ای
۱۳۸	۳-۷. بزه‌دیدگان جرایم رایانه‌ای
۱۳۹	۳-۸. کنوانسیون جرایم محیط سایبر (بوداپست ۲۰۰۱)

- ۱۴۲ ۹-۳. روش‌های افزایش کارایی نظارت و بازرسی
- ۱۴۴ ۱-۹-۳. تاریخچه تشکیل نهادهای نظارت و بازرسی در ایران
- ۱۴۷ فصل چهارم: کنترل، نظارت و بازرسی الکترونیکی
- ۱۴۹ ۱-۴. تعریف نظارت و کنترل
- ۱۴۹ ۲-۴. سازمان بازرسی و دولت الکترونیکی
- ۱۵۳ ۱. کنترل، نظارت و بازرسی الکترونیکی
- ۱۵۵ ۱-۳-۴. ضرورت ایجاد نظارت الکترونیکی
- ۱۵۶ ۲-۳-۴. سازمان بازرسی و نظارت الکترونیکی
- ۱۵۹ ۴-۴. موانع و الزامات نظارت الکترونیکی در سازمان بازرسی
- ۱۶۰ ۱-۴-۴. الزامات فنی نظارت الکترونیکی
- ۱۶۰ ۲-۴-۴. الزامات آموزشی
- ۱۶۰ ۳-۴-۴. الزامات سیستمی
- ۱۶۱ ۴-۴-۴. الزامات قانونی و اجرایی
- ۱۶۱ ۵-۴-۴. الزامات فرهنگی
- ۱۶۲ ۵-۴. آسیب شناسی موانع نظارت و بازرسی
- ۱۶۲ ۱-۵-۴. موانع اجرایی نظارت و بازرسی
- ۱۶۴ ۲-۵-۴. عدم شفافیت در سنجش و نظارت سازمان‌ها
- ۱۶۵ ۱-۲-۵-۴. ملموس نبودن نتایج بازرسی‌ها در سیستم تنبیه و تشویق
- ۱۶۵ ۲-۲-۵-۴. بالا بودن هزینه‌های نظارتی و عدم توجه به تحلیل هزینه فایده
- ۱۶۶ ۳-۲-۵-۴. عدم تفویض اختیارات لازم به بازرسان
- ۱۶۶ ۴-۲-۵-۴. عدم وجود ضمانت‌های اجرایی
- ۱۶۷ ۵-۲-۵-۴. ناکارآمدی قوانین نظارت و بازرسی
- ۱۶۸ ۶-۲-۵-۴. بروکراسی در سازمان‌های نظارتی
- ۱۶۹ ۳-۵-۴. موانع ساختاری در نظارت و بازرسی
- ۱۷۲ ۴-۵-۴. موانع فرهنگی در نظارت و بازرسی

- ۱۷۳ ۴-۵-۱. ضعف در نظام شایسته سالاری و مدیریت
- ۱۷۳ ۴-۵-۲. منفی نگری در فرآیند نظارت و بازرسی
- ۱۷۴ ۴-۵-۳. مقاومت در برابر نظارت و بازرسی
- ۱۷۵ ۴-۵-۴. فقدان حس خود نظارتی در بین مدیران
- ۱۷۵ ۴-۵-۵. عدم توجه به بازرسی اجتماعی و نظارت همگانی
- ۱۷۶ ۴-۵-۶. راهکارهای رفع موانع نظارت و ارزیابی
- ۱۷۹ ۴-۶-۱. آشنا با مراکز ارزیابی
- ۱۷۹ ۴-۶-۲. پیچیدگی دیدار مراکز ارزیابی
- ۱۸۰ ۴-۶-۳. نقش مراکز ارزیابی در بهبود نظارت و بازرسی
- ۱۸۳ ۴-۷-۷. ضرورت اجرای طرح نظارت الکترونیک
- ۱۸۴ ۴-۷-۱. مزایای اجرای طرح نظارت الکترونیک
- ۱۸۵ ۴-۷-۲. فرآیند اجرای طرح نظارت الکترونیک
- ۱۸۷ ۴-۸-۸. نقش نظارت الکترونیک در فرآیند تصمیم گیری
- ۱۸۸ ۴-۹-۹. نقش اطلاعات و دانش در توسعه جامع
- ۱۸۹ ۴-۹-۱. بررسی وضعیت نظام اطلاع رسانی و ابزار
- ۱۹۰ ۴-۹-۱-۱. نقاط ضعف گردآوری و تولید اطلاعات
- ۱۹۱ ۴-۹-۱-۲. نقاط ضعف در سازماندهی اطلاعات
- ۱۹۱ ۴-۹-۱-۳. نقاط ضعف در گسترش اطلاعات
- ۱۹۲ ۴-۱۰-۱. نقش اطلاعات در نظارت بر دستگاه های اجرایی
- ۱۹۲ ۴-۱۰-۱. جایگاه نظام ملی اطلاعات کشورهای دیگر
- ۱۹۳ ۴-۱۰-۱-۱. سنگاپور
- ۱۹۳ ۴-۱۰-۱-۲. مالزی
- ۱۹۴ ۴-۱۰-۱-۳. دانمارک
- ۱۹۴ ۴-۱۰-۱-۴. اردن
- ۱۹۵ ۴-۱۱. الزامات و راهکارهای نظارت الکترونیک

۱۹۵	۴-۱۱-۱. راهکارهای قانونی نظارت الکترونیک
۱۹۶	۴-۱۱-۲. راهکارهای فنی نظارت الکترونیک
۱۹۶	۴-۱۱-۳. راهکارهای آموزشی نظارت الکترونیک
۱۹۷	۴-۱۱-۴. راهکارهای فرهنگی نظارت الکترونیک
۱۹۷	۴-۱۱-۵. راهکارهای سیستمی نظارت الکترونیک
۱۹۷	۴-۱۱-۶. سایر پیشنهادها کاربردی
۲۰۳	واژه نامه و اختصاات
۲۰۵	منابع و مأخذ

www.ketab.ir

پیشگفتار

مهمترین تحول در عرصه علم و دانش، توسعه و گسترش علوم رایانه، الکترونیک و فناوری اطلاعات و ارتباطات است که در سال‌های اخیر شاهد پیشرفت‌های چشمگیری در این زمینه بوده‌ایم و امروزه این علم در خدمت و کمک‌رسانی به سایر علوم برآمده و دوسامی ابعاد زندگی مردم و تکالیف روزمره ایشان دخیل و حائز اهمیت است. فناوری اطلاعات و ارتباطات در ابعاد گسترده‌ای وارد حیطه‌های مختلف کاری جوامع بشری شده است و سازمان بازرسی کل کشور و سایر نهادهای نظارتی نیز از این قاعده مستثنی نیستند. فناوری اطلاعات در راستای خدمت‌رسانی و تسریع روند انجام کارها و افزایش سرعت و دقت در تبادل اطلاعات و ارتباطات، دنیا را متحول ساخته است. جستجوی سریع در پایگاه‌های اطلاعات، سرعت بالای عملیات ارتباطی و پردازش داده‌ها، از میان برداشتن محدودیت‌های جغرافیایی، اشتراک علم و دانش و یافته‌های علمی در میان ملل، تبادل فرسنگی، سهولت انجام کارهای روزانه، سهولت نظارت و انجام فرآیند بازرسی و...، شماری از خدمات و نوآوری‌های این فناوری است. به طور کلی سیستم دستگاه‌های قضائی، نظارتی و پلیسی، با به کارگیری فناوری اطلاعات و نظارت الکترونیک باعث افزایش توان اجرایی خود در تحقق اهداف و آرمان‌ها، پیشگیری، کشف و مقابله با جرایم و تخلفات و هم‌زمانی‌های توان نظارتی خود در انجام مأموریت‌های محوله خواهند شد. کتاب حاضر به بررسی الزامات و راهکارهای نظارت الکترونیک بر جرایم رایانه‌ای از سوی سازمان بازرسی و پلیس و روش‌های جدید نظارت و بازرسی پرداخته و اهداف و چشم‌اندازهای آن را با کاربردهای اطلاعات تعمیم می‌دهد. با امکانات و دستاوردهای فراوانی که ابزار جدید نظارت الکترونیک در اختیار بازرسان سازمان بازرسی قرار می‌دهد، کشف تخلف و پیشگیری از جرم و برخورد قانونی و هدفمند با متخلف را آسان‌تر می‌سازد.

امید است این کتاب که با حمایت مادی و معنوی سازمان بازرسی کل کشور به نمایندگی سازمان بازرسی کل استان سمنان تدوین و منتشر گردیده، در راستای کمک به تحقق اهداف والای سازمان بازرسی کل کشور و همچنین سایر نهادهای نظارتی مفید و سودمند باشد.

مقدمه

سازمان بازرسی کل کشور، وظیفه بررسی عملکرد سایر سازمان‌ها، نهادها و ادارات را به منظور نظارت بر حسن اجرای امور و اجرای صحیح قوانین و همچنین ارزیابی عملکرد آنها برعهده دارد. بنابراین با توجه به روند روبه گسترش استفاده از فناوری اطلاعات و علوم رایانه در سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی و تخصیص اعتبارات و تلاش‌های عمده در این زمینه، مسئولیتی خطیر و مهم در این زمینه به عهده سازمان بازرسی کل کشور باشد که با روش‌های نظارت سنتی این امر امکان‌پذیر نیست. بنابراین به منظور نظارت و ارزیابی مناسب و تخصیصی بر عملکرد دستگاه‌ها و مجموعه‌های دولتی و وابسته به دولت و همچنین به منظور مقابله با جرایم و تخلفات رایانه‌ای در سازمان‌ها، سازمان بازرسی با به کارگیری فناوری اطلاعات و سیستم نظارت الکترونیک و رایانه‌ای می‌تواند مقابله با جرایم و تخلفات رایانه‌ای پرداخته و این نوع جرایم را شناسایی و یا از وقوع آنها جلوگیری نماید.

در پایان نیز شایسته است از حمایت‌های مسئولان و معنوی مجموعه سازمان بازرسی کل کشور و بازرسی کل استان سمنان، جناب آقای مسعود صفری دنیا چالی بازرسی کل استان سمنان، جناب آقای فرمان یکتا مسئول پژوهش و تحقیقات بازرسی کل استان سمنان، جناب آقای دکتر معزالدین تیموری باباخانی مدیر علمی کتاب و تمامی عزیزانی که در تألیف، تدوین و گردآوری این اثر مؤلف را یاری داده‌اند، قدردانی و تشکر نمایم. و من الله توفیق

بهراد پورنقد

اسفند ماه ۱۳۹۲